

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»**

Національний університет «Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка»

Uniwersytet Szczeciński (Polska)

University of Bucharest (Romania)

Медичний факультет

Кафедра біології і охорони здоров'я

АДАПТАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**XIV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
присвяченої 205 річчю з дня заснування Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

15–16 вересня 2022 року

м. Одеса

Частина 2

Одеса – 2022

УДК: 796611.7–053.67(063)

Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол №2 від 29.09.2022 року)

Рецензенти:

- **І. Л. Ганчар** – доктор педагогічних наук, професор, викладач кафедри тактики і загальновійськових дисциплін Інституту військово-морських сил Національного університету «Одеська морська академія» (Україна, м. Одеса);
- **О. І. Форостян** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дефектології та фізичної реабілітації медичного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Головний редактор

Босенко Анатолій, доктор педагогічних наук, кандидат біологічних наук, професор

Редакційна колегія:

Коробейніков Георгій	доктор біологічних наук, професор (Німеччина-Україна)
Лизогуб Володимир	доктор біологічних наук, професор (Україна)
Михалюк Євгеній	доктор медичних наук, професор (Україна)
Носко Микола	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Потоп Володимир	доктор педагогічних наук, професор (Румунія)
Приймаков Олександр	доктор біологічних наук, професор (Польща)
Топчій Марія	кандидат біологічних наук, викладач (Україна)
Орлик Надія	кандидат біологічних наук, викладач (Україна)

Адаптаційні можливості дітей та молоді: збірник наукових праць XIV міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 205-річчю з дня заснування Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, 15–16 вересня 2022 року, Ч. 2) / голов. ред. А. І. Босенко. Одеса: Видавець Сімекс-прінт, 2022. 195 с.

У збірнику наукових праць представлені роботи широкого кола фахівців з сучасних проблем фізичного виховання і спорту. В статтях розкриваються медико-біологічні, фізіолого-гігієнічні, психолого-педагогічні та валеологічні основи розширення адаптаційних можливостей дітей та молоді, зміцнення їх здоров'я.

УДК: 796611.7–053.67(063)

Список використаних джерел

1. Даніленко Л. І. Теорія і практика інноваційної діяльності в загальній середній школі. *Управління освітою*. 2001. №3. С. 18–24.
2. Концепція Нової української школи. МОН України. 2018.
3. Падалка О. С., Нісімчук А.М., Смолюк І.О., Шпак О.Т. Педагогічні технології. Київ, 2005. 252 с.
4. Перспективні освітні технології / За ред.. Г.С.Сизоненко. Київ, 2000. 560 с.
5. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність. Ужгород, 2007. 362 с.

О. А. Telykh

INNOVATIONS IN THE FORMATION OF A HEALTHY CHILD IN THE CONCEPT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Recently, the situation with children's health has approached critical: the level of general morbidity and prevalence of diseases of individual organs and systems is increasing. This is facilitated by the increasing intensity of the impact on the health of children and adolescents of environmental and medical and social risk factors, the deterioration of the nutritional structure, and a decrease in physical activity.

Keywords: health, innovations, new Ukrainian school

УДК: 378(57+796)

К. А. Філіпцова, А. І. Босенко, Ю. Р. Ліпатова

(Україна, м. Одеса)

ОЦІНКА ЗНАЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

У статті показана оцінка студентами якості та значення медико-біологічної складової освітнього процесу навчально-наукового інституту

фізичної культури, спорту та реабілітації Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту. На основі анкетування встановлено достатньо високе усвідомлення студентами важливості та необхідності вивчення комплексу медико-біологічних дисциплін, що мають високу професійну значущість у підготовці фахівців з фізичного виховання і спорту.

Ключові слова: *природнича освіта, медико-біологічна підготовка, фізичне виховання і спорт.*

Актуальність. Освітня система України вступила в новий етап свого розвитку та набуває більш сучасного вигляду, стає більш мобільною, гнучкою, відкритою. Виклики сьогодення вимагають від сучасної освіти чіткої організації освітньої діяльності, оновлення форм та методів, які використовують фахівці закладів вищої освіти. Перебудова змісту освіти є гострою проблемою сьогодення фахівців різних галузей та необхідною вимогою сучасного суспільства [4, 7]. Нагальною стає проблема такої організації навчально-виховного процесу, ключовою домінантою якої є зорієнтованість на якісну професійну підготовку майбутніх фахівців, яка спрямована на задоволення потреб держави у кваліфікованих кадрах. Навчальний процес у вищих навчальних закладах України зорієнтований на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення знань, швидкої адаптації до змін в соціально-культурній сфері та організації праці в умовах ринкової економіки [5, 10, 12]. Відповідно, на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти актуальним є питання підготовки висококваліфікованих фахівців з фізичного виховання і спорту високого рівня професійної компетентності. Формування їхньої професійної компетентності здійснюється завдяки вивченню дисциплін, розподілених за різними циклами підготовки. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту

педагогічних ЗВО є цілісною багатокомпонентною системою, що спрямована на формування всебічно розвиненого фахівця, який повинен володіти педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для науково обґрунтованого забезпечення навчально-тренувального процесу. Система професійної підготовки передбачає вивчення комплексу медико-біологічних дисциплін, що відносяться до циклу фундаментальних дисциплін та мають високу професійну значущість [2, 3, 11].

Разом з тим, у результаті реформування та модернізації освітнього процесу в вищій школі, як наприклад, при підготовці фахівців не біологічних спеціальностей в педагогічних ЗВО, відбулося скорочення загальної кількості годин на медико-біологічну підготовку. Спостерігається виключення з освітніх планів або винесення у вибіркочу частину деяких природничих «фундаментальних» дисциплін, скорочення загальних та аудиторних годин (до 30 %), збільшення відсотку на самостійну підготовку студентів [6, 8, 9].

Такий стан медико-біологічної освіти в країні непокоїть, що знаходить відображення в науковій літературі, а також є актуальною проблемою у підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту педагогічних ЗВО [2, 6, 10, 12].

Метою дослідження було вивчення стану медико-біологічної підготовки та оцінювання студентами її якості та значення у фізичному вихованні і спорті.

Методи дослідження. Дослідження було проведено у 2021/2022 навчальному році у формі анкетування серед студентів навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та реабілітації Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» з використанням додатку Teams на платформі Microsoft Office 365 Education у онлайн форматі. В онлайн-опитуванні взяли участь 109 студентів денної форми навчання, які навчаються на першому та другому році за спеціальностями 014 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт.

Анкета містила низку питань та можливих варіантів відповідей щодо проблем вивчення медико-біологічних дисциплін, оцінки якості й значення отриманих знань та їх використання. Студенти мали змогу при заповненні анкети-опитувальника вибрати один із варіантів відповідей, або ж, якщо вважали за необхідне, відмічали кілька варіантів. Отримані результати дослідження були оброблені статистично.

Результати та їх обговорення. За результатами аналізу проведеного дослідження було виявлено, що більшість студентів (83,0 %) оцінюють свої знання з природничих дисциплін, як середні. Високий рівень знань мають 12,0 % опитуваних, а низький рівень – 5,0 %, відповідно. В ході порівняння відповідей студентів про їх загальну успішність під час навчання у закладі вищої освіти та загальноосвітніх навчальних закладах було виявлено зменшення кількості осіб з середнім рівнем. Так, у ЗОШ на відмінно навчалися 2,0 % респондентів, 81,0 % – мали добрий рівень знань, а 17,0 % – задовільний. Однак, під час навчання в університеті лише 68,0 % студентів показали добрий результат, але 6,0 % опитуваних покращили свою загальну успішність до відмінного рівня. На жаль, у 27,0 % студентів загальна успішність була на задовільному рівні.

Більшість респондентів, а саме 46,0 %, відмітили, що на формування їхніх знань значно впливає такий фактор, як «доступність та можливість отримання інформації (інтернет, бібліотека та ін.)». Для 26,0 % та 28,0 % студентів покращенню знань сприяли «хороший рівень навчання» та «якість самостійної підготовки», відповідно. Ми бачимо, що сучасне покоління дітей та молоді дуже добре володіє та вміє використовувати у навчанні будь-які електронні пристрої, будь то ноутбук чи комп'ютер, планшет чи навіть мобільний телефон. Тому для них відкриваються нові можливості з використання ресурсів інтернету, що значно пришвидшує та покращує сприйняття інформації під час навчання. Станом на сьогодні, у час активного розвитку інформаційних технологій багато аспектів життя, в тому числі і організація освітньої

діяльності, переноситься в мережу, прискорюючи тим самим темпи розвитку сучасного інформаційного суспільства.

Відповідаючи на питання про шляхи покращення своїх знань з дисциплін біологічного циклу у 31,0 % випадків студенти також вказали на «самостійний пошук знань». Покращення якості подачі матеріалу та матеріальної бази підтримали, відповідно, 22,0 % й 23,0 % респондентів. Окрім цього, 25,0 % учасників анкетування висловили думку про можливі «інші шляхи вивчення біологічних наук». Отримані результати докорінно відрізняються від результатів подібного дослідження, проведеного серед студентів навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та реабілітації Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» п'ять років тому назад [1]. Можливо саме події, що відбувалися в останні роки (карантинні обмеження, перехід на змішане чи дистанційне навчання) та стали складним випробовуванням для нас, водночас сприяли змінам майже в усіх сферах людської діяльності і суттєво вплинули на освітній процес, що реалізує соціальне замовлення суспільства на виховання особистості, здатної до самоосвіти.

У відповіді на питання щодо методів засвоєння матеріалу з медико-біологічного контенту було виявлено, що 33,0 % та 29,0 % студентів використовувє аналіз основних понять та методичні посібники і розробки, відповідно, а ще 16,0 % – користуються складанням структурно-логічних схем. Однак, значна кількість опитуваних, а саме 23,0 %, на жаль просто завчає текст.

В ході анкетування було встановлено фактори, що ускладнюють сприйняття інформації у лекційному та практичному курсі. Так, під час лекцій 40,0 % студентів мали труднощі у розумінні матеріалу, 27,0 % – відмітили швидкий темп лекцій, а 18,0 % та 15,0 % опитуваних вказали на такі фактори, як відсутність наочності та складність викладеного матеріалу, відповідно. Що ж стосується практичного курсу, то найвагомим фактором (36,0 % випадків), що ускладнює сприйняття матеріалу, стали недостатні вміння працювати

самостійно та потреба допомоги викладача. Відсутність наочності, відсутність навичок аналізу та недостатні вміння робити висновки заважали опитуваним у 23,0 %, 21,0 % та 19,0 % випадків, відповідно. Це ще раз вказує на необхідність посилення практичної спрямованості та прикладного значення природничих знань, як одного із концептуальних положень реалізації змісту природничої освіти, що можна реалізувати через виконання здобувачами освіти практичної частини навчальних програм з природничих дисциплін. Практичний компонент змістової складової навчальної програми є обов'язковим елементом формування практичних предметних компетентностей: уміння застосовувати природничі знання на практиці, використовувати методи наукового пізнання; дослідницькі вміння; уміння розв'язувати задачі практичного спрямування [7].

За оцінкою більшості студентів медико-біологічна складова підготовки фахівців у галузі фізичного виховання і спорту є важливою та необхідною. Так, 57,0 % та 37,0 % опитуваних вказали на «важливе» та «дуже важливе» значення медико-біологічного контенту, і лише 6,0 % студентів вважають, що вивчення природничих дисциплін «не має значення» у їх спеціальності. Також, 69,0 % респондентів згодні з тим, що не потрібно нічого змінювати щодо медико-біологічної складової в навчальному процесі при підготовці фахівців їх спеціальності. У 17,0 % випадків при відповіді на це запитання студенти вказали на необхідність додати нові курси природничого напрямку та збільшити кількість годин на вивчення циклу природничих дисциплін, а 14,0 % опитаних були протилежної думки і вважали за необхідне зменшити їх обсяг, у зв'язку з невідповідністю своїй спеціалізації.

В ході анкетування встановлено, що 75,0 % студентів «використовують свої знання з медико-біологічних дисциплін у повсякденному житті» та «не відчують проблем у проведенні навчально-тренувального процесу з причин недостатньої обізнаності з медико-біологічних дисциплін». Відповідно у 25,0 % випадків спостерігається протилежна закономірність. Ці запитання мають особливе значення, оскільки адаптація молодих фахівців до нових умов праці

вимагає від них глибоких професійних знань, в тому числі і з медико-біологічної складової підготовки, умінь до співпраці, стійкої працездатності, фізичного здоров'я, які у своїй єдності сприяють високій продуктивності праці.

Також, у відповідях на питання анкети щодо «чинників, які сприяють підвищенню рівня медико-біологічної підготовки» 48,0 % студентів знову ж таки відмітили важливість «формування й закріплення умінь та навичок на практиці». У 31,0 % випадків було акцентовано увагу на «кваліфікації викладачів спеціалізованих кафедр», а 21,0 % опитаних вказали на «наявність та використання спеціального обладнання», тобто, відповідне кадрове та матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити деякі підсумки щодо стану медико-біологічної підготовки та оцінювання студентами її якості й значення у фізичному вихованні і спорті. Більшість студентів, що взяли участь в анкетуванні, мають середній рівень знань з циклу природничих дисциплін, які є досить складними для сприйняття та розуміння матеріалу, адже містять багато термінології, вимагають пояснення, наочності та доказовості багатьох понять та положень.

Слід відмітити таку особливість сьогодення, як широке використання інформаційних технологій у багатьох сферах життя сучасних дітей та молоді, в тому числі і в освітній діяльності. Особливого значення набуває здатність особистості до постійного оновлення знань, вміння швидко адаптуватись й здобувати нові уміння та навички шляхом самоосвіти і самовдосконалення. Анкетування виявило достатньо високе усвідомлення студентів у самостійному пошуку знань, як одному із важливих шляхів покращення знань з дисциплін медико-біологічного циклу. Більшість опитаних намагаються проаналізувати основні поняття та осмислено підходити до вивчення нового матеріалу, активно використовують можливість отримання інформації з методичних посібників і методичних розробок, з бібліотечних ресурсів та інтернету, тобто здатні самостійно здобувати необхідні знання.

Разом з тим, не втрачає своєї вагомості практична спрямованість та прикладне значення природничих знань, що є обов'язковим елементом формування практичних предметних компетентностей. Саме у практичному курсі студенти більше потребують допомоги викладача, оскільки недостатнє вміння працювати самостійно і застосовувати природничі знання на практиці ускладнює сприйняття матеріалу. Для досягнення цієї мети передбачено постановку й демонстрування дослідів, лабораторних досліджень, лабораторних і практичних робіт, дослідницьких практикумів і проєктів.

Важливим фактом, встановленим в цьому дослідженні, є те, що все ж таки більшість студентів не відчують проблем у проведенні навчально-тренувального процесу з причин недостатньої обізнаності з медико-біологічних дисциплін та використовують свої знання у повсякденному житті. Це свідчить про розуміння студентами важливості та необхідності медико-біологічної складової при підготовці фахівців у галузі фізичного виховання і спорту.

Список використаних джерел

1. Босенко А. І., Філіпцова К. А., Топчій М. С., Полятова А. В., Малярчик Ю. Ю. Щодо питання природничої підготовки фахівців з фізичного виховання // Проблеми і перспективи розвитку природничих наук у контексті модернізації середньої та вищої школи: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції (10–11 жовтня 2019 р., м. Одеса) / за ред. В. В. Заморова, С. П. Гвоздій, М. В. Ткаченко. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. С. 169–174.

2. Волошко Л. Б. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у процесі вивчення медико-біологічних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 20 с.

3. Кутек Т. Особливості навчального процесу майбутніх фахівців галузі «Фізична культура і спорт». URL: <http://eprints.zu.edu.ua/7618/1/Львів%20нова.pdf>. (дата звернення 12.01.2020).

4. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003–2004 рр.) / за ред. В. Г. Кременя; авт. кол.: Степко М. Ф., Болубаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабін І. І. Київ-Тернопіль: Вид. ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. 147 с.

5. Отравенко О. В. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в інноваційному освітньо-інформаційному просторі закладів вищої освіти // Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. Кам'янець-Подільськ, 2018. № 11. С. 282–291.

6. Природничі науки в закладах освіти України: дослідження, впровадження та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (24-25 березня 2005 р., м. Умань). Умань, 2005. 272 с.

7. Філіпцова К. А. Забезпечення освітнього процесу з природничих дисциплін в умовах дистанційного навчання // Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції (15 червня 2022 р., м. Одеса). Одеса: Університет Ушинського, 2022. С. 220–223.

8. Харченко Л., Денисова Л. Про стан розробки та впровадження стандартів вищої освіти в галузі знань «Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини» // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. праць. 2012. № 4 (20). С. 109–111.

9. Хоменко П. В. Природничонаукова підготовка фахівця фізичної культури: монографія. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2012. 379 с.

10. Чижик І. О. Формування здорового способу життя студентської молоді з врахуванням вимог майбутньої професійної діяльності // Медико-біологічні проблеми фізичного виховання різних груп населення, ерготерапії, інклюзивної та спеціальної освіти: матеріали VI науково-практичної

конференції (9 грудня 2020 р., м. Луцьк) / ред. В. В. Чижик. Луцьк: ЛІРОЛ, 2020. С. 199–201.

11. Шапаренко І. Теоретико-методичні основи викладання дисципліни «Медико-біологічні аспекти спортивного відбору та орієнтації» в системі підготовки бакалаврів із спеціальності «Фізична культура і спорт». Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки». Полтава, 2018. Вип. 22. С. 208–213.

12. Приймак С. Г. Медико-біологічна складова підготовки учителя фізичної культури. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький, 2021. № 194. С. 46–50. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-194-46-50>

K. A. Filiptsova, A. I. Bosenko, Yu. R. Lipatova

ASSESSMENT OF THE VALUE OF NATURAL EDUCATION IN THE TRAINING OF SPECIALISTS IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

The article shows the students assessment of the quality and importance of the medical-biological component of the educational process of the educational-scientific institute of physical culture, sports and rehabilitation of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky in the professional training of future specialists in physical education and sports. On the basis of the questionnaire, it was established that students have a sufficiently high awareness of the importance and necessity of studying a complex of medical and biological disciplines, which have a high professional significance in the training of specialists in physical education and sports.

Keywords: science education, medical and biological training, physical education and sports.